

biliklər verir, onlarda ana dilinə məhəbbət və hörmət hissini artırır. Bir sözlə, düşünmək, danışmaq, böyünmək bacarığının inkişafına kömək edir.

Təcrübə göstərir ki, dərsləkdə Azərbaycan ədəbiyyat tarixində uşaqlar üçün yazıb yaradan sənətkarların həyat və yaradıcılığı ilə bağlı materiallarla da tanış olmağa da ehtiyac duyulur.

Bütün bunlar bir daha təsdiq edir ki, kurikulumu əsasən yazılan dərsləklərlə işləmək üçün müəllim treninqlərdən keçməli, öz üzərində işləməli və öz dərslərini müasir tələblər səviyyəsinə qurmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çapağı, 2009.

2. Əlizadə Ə. Dərslək-müəllim-dərs. // Kurikulum. № 4, 2010.

Учебник является основным направляющим средством
Резюме

В статье говорится об учебниках и учебных пособиях, написанных на основе национального курикула-ма.

A textbook is the basic guiding means
Summary

The article deals with the textbooks and teaching supplies based on curriculum.

Hörmətli abunəçilər!

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına 2011-ci il üçün birinci yarımlı üçün abunə yazılışı davam edir. İndeks: 1002

Jurnalımızın 2011-ci ildə ilboyu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırırıq. İldə 6 nömrə nəşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat 20 qəpik, illik abunə haqqı 13 manat 20 qəpikdir.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

"Azərbaycanı" ASC

"Qasid" ASC

"Qaya"

"Səma"

"Xpress-Elita"

"Kaspi"

"Səda"

mətbuatıyını firmalarında qəbul edilir. Böyük əməlləri olan pedaqoji jurnalımıza abunə yazılmağa tələsin.

440-39-83

493-16-43

441-35-33

494-09-59

437-28-10

432-39-55

430-54-26

Pedaqogika

Zəhmətin bəhrəsi və yaxud peşəkarlıq

İrəmin İsayev

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
professora

Allahverdi Quliyev

Gəncə Dövlət Universitetinin dosenti

Sağlam bəyatinın bütün mərhələlərində zəhmətsevərliyi və işgüzarlığı ilə, pedaqogika tarixi və nəzəriyyəsi ixtisası üzrə apardığı tədqiqatlarla fərqlənən akademik Hüseyn Əhmədov çağdaş Azərbaycan pedaqoji mühitində və digər ölkələrdə tanınan alimlərdəndir. Onun əsərləri, bəz bir elmi tezis və mülahizələri səbirlə və uzunmüddətli araşdırmalara, arxiv sənədlərinə, mətbuat materiallarına, dövrün tələblərindən doğan təcrübəyə əsaslanan tədqiqatçı alimə məxsus keyfiyyətləri özündə ehtiva edir.

Hüseyn Əhmədovun geniş yaradıcılıq diapazonu sadəcə kəmiyyət baxımından deyil, keyfiyyət göstəriciləri ilə də fərqlənir. Yazdığı tədqiqat əsərlərinin təhlili göstərir ki, pedaqogika elminin ehtiva bir sahəsini tapmaq mümkün deyil ki, onun yaradıcı təfəkkür süzgəcindən keçirilməsin. Eyni zamanda bu tədqiqatlar məntiqiliyi, fasiləsizliyi və dinamikliyi ilə diqqəti cəlb edir. Bu cür alimlər yazılarında fakt və obyektivlik meyarlarını əsas götürməklə bərabər, başqalarından da belə hərəkət etməyi tələb edirlər. Məhz H. Əhmədovun fasiləsiz, sistemli elmi axtarışları, onun peşəkar alim-

tədqiqatçı statusuna malik olduğunu sübut edir. Bütün bunlar öz ifadəsini onun çap olunmuş 12 cildlik əsərlərdə tapır.

Çoxcildlik seçilmiş pedaqoji əsərlərinin məntiqi davamı kimi, bu günlərdə çapdan çıxmış əsərləri külliyyatın XIII və XIV cildlərində toplanmış məqalələr alimin öz yaradıcılıq prinsipinə daim sadiq qaldığını bir daha təsdiq edir. Bu cildlərdə alimin müxtəlif illərdə Azərbaycanın məktəb və pedaqoji fikir tarixinə, pedaqogikanın nəzəri və praktik məsələlərinə dair nəşr olunmuş tədqiqat xarakterli, eyni zamanda elmi-pedaqoji və publisistik məqalələri toplanmışdır. Bununla yanaşı, XIV cildə sovet həkimiyyəti illərində və müasir dövrdə işıq üzü gören kitab, qəzet və jurnal məqalələri də toplanmışdır.

Seçilmiş pedaqoji əsərlərin XIII cildində H. Əhmədovun əsasən Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixinə dair məqalələri toplansa da, öz tədqiqatçılıq idealının təhrikinə uyğun, dövrün ictimai-siyasi bədaisələri fonunda müasir təhsilin problemləri və onların bəlli yolları əsərlərin məntiqi leytmotivini təşkil edir. Bu mənə-

da "Heydər Əliyev və Azərbaycan təhsilinin inkişafı", "Heydər Əliyev və milli təhsil quruculuğu" adlı yazıları xüsusi maraq doğurur. Həmin məqalələrdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi ilk günlərdən ölkənə və onun sosial-iqtisadi inkişafının aparıcı istiqamətlərindən biri kimi təhsilin yeni quruculuq tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsinə nail olmaq üçün bütün potensial imkanlardan istifadəyə geniş yer verdiyi və şərait yaratdığı ön plana çəkilir. Azərbaycan təhsilinin XX əsrin II yarısında keçdiyi: a) Azərbaycan təhsili yüksəliş illərində (1969-1982); b) Azərbaycan təhsili 1982-1987-ci illərdə; c) Azərbaycan təhsili depressiya illərində (1988-1993-cü ilin I yarısı); d) müstəqil Azərbaycanda yeni təhsil quruculuğu dövrü (1993-cü ilin iyunundan başlanan indiki dövr) kimi inkişaf mərhələlərində Heydər Əliyevin təhsil siyasəti diqqətə çatdırılır. Sonra müəllif təhsil sistemimizin keçdiyi inkişaf mərhələlərində özünəməxsus xüsusiyyətləri təbii olaraq müstəqil dövlətimizin yeni təhsil strategiyasının bazarlaşmasının bağlı olaraq ulu öndərimiz Heydər Əliyevlə bağlı olduğunu vurğulayır və belə qənaətə gəlir ki, "əsrin üçdə birində Azərbaycan təhsilinin inkişafının ən yaddaqalan məqamları... bu müdrik insanın, dünya şöhrətli siyasət adamının adı və fəaliyyəti ilə bağlı olub, bu gün də bağlıdır, sabab da bağlı olacaqdır". Məqalədə eyni zamanda Heydər Əliyevin təhsillə yanaşı elm və mədəniyyətin inkişafında çoxşəxli fəaliyyətinin, idarəçilik və dövlətçilik iş üslubunun çağdaş dünyada siyasi lider kimi özünü təsdiq edən İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilməsi təbii

qanunauyğunluq hesab edilir.

Milli təhsil quruculuğu işində ulu öndər H.Əliyevin fəaliyyətinin əsas prioriteti kimi Azərbaycanın müəllimlərinin XI qurultayında etdiyi program çıxışında irəli sürdüyü konseptual strategiyası əsas tutan tədqiqatçı alim fikirlərini, əvvəlki dövrə qiymət verərək onun imkanlarını təbii olaraq ümummilli liderin söylədiyi aşağıdakı tövsiyələrlə yekunlaşdırır: "...xalqımızın maariflənməsi, təhsillənməsi üçün o dövr çox əhəmiyyətli bir dövr olmuşdur. Biz bunu qiymətləndirməliyik, beç vaxt unutmamalıyıq. Biz tariximizə doğru, ədalətli qiymət verməliyik". Bu yazıda Azərbaycan təhsilinin milli əsaslarla inkişafını, onun keçdiyi müxtəlif tarixi dövrlərdə zamanın tələp etdiyi tələblərə müvafiq təkamül prosesinin lazımı səviyyədə dərk olunmasını, bu təməl üzərində yeni, modern, rəqabətədayamlı təhsil sisteminin qurulmasını ön plana çəkən Heydər Əliyev düşüncəsi aparıcı istiqamət kimi əsas götürülür. Müəllif XX əsr Azərbaycan tarixinin böyük nailiyyətlərindən biri kimi ölkəmizdə müasir tipli tədris-tərbiyə müəssisələrinin zəngin şəbəkəsinin yaranması və inkişafının son 40 ilə yaxın dövrünün Heydər Əliyevin fəaliyyəti ilə sıx bağlı olduğunu da qeyd edir. Cəmiyyətin və xüsusən də müstəqil dövlətçiliyimizin inkişafında təhsilin və elm adamlarının rolunu yüksək qiymətləndirən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev deyir: "...təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycanın iqtisadiyyatı belə güclü inkişaf edə

bilməzdi. Bunlar olmasaydı, Azərbaycan elmi inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərlə əldə etdiyimiz nailiyyəti heç vaxt unutmamalıyıq". Bu səbəbdən də müəllif ölkəmizin gələcək qurucuları kimi gəncliyin bəyata hazırlıq səviyyəsinin yüksəldilməsində təbii olaraq tərbiyə işinə kompleks yanaşmaq prinsipinə əsaslıqlı nümayiş etdirən Heydər Əliyevin düşüncəsinin mühüm aspektlərini ümumiləşdirir, insan və vətəndaş tərbiyyəsinin mühüm komponentlərini müəyyənləşdirir.

Gənclərin yüksək mənəvi keyfiyyətlər ruhunda tərbiyə edilməsi üçün milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlər hər bir gənc tərəfindən mənimsənilməlidir; gənclərimiz milli rulıda tərbiyə olunmalıdır; onlar tariximizi, dilimizi, mədəniyyətimizi və dini dəyərlərimizi yaxşı bilməlidir. Göründüyü kimi, milli tərbiyə Heydər Əliyevin təhsil konsepsiyasının mühüm aspektlərindəndir: "Mənəviyyat olmasın yerdə heç bir şey ola bilməz... bu gün mənəvi tərbiyə də keçmiş illərdən daha çox lazımdır". H.Əhmədov bu aparıcı konsepsiyaya rəğmən ulu öndərin mənəvi tərbiyə və onun mühüm komponentləri barədə fikirlərini təhlil edərək gənclərin tərbiyyəsinin bu vahid istiqamətə yönəldilməsinin yol və vasitələrinə diqqətli cəlb edir.

H.Əhmədova məxsus əməksevərlik fikri və düşüncəsi onun sələfləri və müasirlərinin fəaliyyətinin təbii olaraq bəsr edilmiş yazılarında, onların elmi-pedaqoji və metodik fəaliyyətinə verdiyi qiymətdə də özünü göstərir.

Əsl tədqiqatçıların məxsus olan hörmət və qayğıkeşliyi biz onun sələfləri və müasirləri - Ə.Seyidovun, M.Muradxanlının, H.Hüseynovun, A.Əliyevin, B.Budaqovun, Ə.Ağayevin fəlsəfi, pedaqoji, metodik fəaliyyətlərinə bəsr etdiyi məqalələrində də görürük.

Hüseyn Əhmədovun XIII və XIV cildlərinə daxil edilmiş əsərləri sübut edir ki, onun tədqiqatları geniş diapazona malik olmaqla pedaqogikanın elə bir istiqaməti yoxdur ki, onunla bağlı düşüncələrini ortaya qoymasın. Alimin araşdırmalarında həmişə tarixiliklə yanaşı, təhsilin müasir problemləri ön plana çəkilir. Diqqətli cəlb edən cəhət odur ki, hər bir kitabla yazdığı rəyde, publisistik və tədqiqat xarakterli məqalələrində daima sübut, fakt və sənədlərə istinad edir.

Bu xüsusiyyət onun akademik Ramiz Mehdiyevin "Gələcəyin strategiyasını müəyyənləşdirərkən: modernləşmə xətti" adlı əsərinə yazdığı rəyde də özünü göstərir. H.Əhmədov əsəri ciddi elmi hadisə kimi dəyərləndirir və fikrini belə ümumiləşdirir: "Akademik müasir milli siyasi-elmi publisistikani təkcə yeni mərhələyə qaldırmamış, onun beynəlxalq miqyasda nüfuzunu da təmin etmişdir. Haqqında söhbət gədən əsərdə isə akademik ulu öndər Heydər Əliyevin həyatı keçirdiyi müstəqil dövlət quruculuğunun tarixi təşəkkül prosesini, eləcə də hazırda bəyata keçirilən strategiyamızın mahiyyətini çağdaş dünya nizamının imperativləri kontekstində araşdırmış, orijinal nəticələr ortaya qoymuşdur" (XIII cild, səh.75). Müəllifin analitik təhlil nəticəsində müstəqil dövlət quruculuğu prosesinin nəzəri ideoloji bazasını təşkil edən milli dəyərlər sisteminə modernləşmiş əsas aspektləri akademiklərin düşüncə

tərzinə və məntiqinə uyğun dəyərləndirməsi, məhiyyətinə əsərarə məqsədyönlü, sərrast ümumiləşdirmələr əpərməsi onun yüksək tədqiqatçılıq bacərinə sahib olduğunu təsdiqləyir.

Milli mədəniyyətə dedikdə, görkəmli filosof üç məsələnin həllinin vacibliyini irəli sürür: "Vətəndəş həmrəyliyin təmin edilməsi, demokratik təsisatların və ənənələrin təkmilləşdirilməsi, habelə müvafiq sosial sistemlərin formələşdirilməsi; səmərəli və möhkəm sistem yəradılması və onun ümuməvrəpə strukturuna daxil edilməsi, habelə milli iqtisadiyyatın rəqəbat qəbiliyyətinin gücləndirilməsi; nəhayət azərbaycançılığın və milli "məni"nin məhiyyətinin başə düşülməsinin üstünlük təşkil etdiyi möhkəm sosisiomedəni mühitin qurulması. Müəllifin qənaətinə, bu üç məsələ milli inkişaf strətegiyasında birinci dərəcəlidir". Bu vacib strəteji xəttin perspektivində isə milli inkişafın innovasiyələrə istinad edilməsi, Avrəpə təhsil sistemində inteqrasiya xüsusi vurğulanır.

Bunula yanaşı öz tədqiqatçılıq ideəlinin təhrikinə uyğun, dövrün ictimai-siyasi fonunda müasir təhsilin problemləri və onun həlli yolları haqqında H.Əhmədovun məntiqinin leytmotivi kimi əsərlərinin bu cildlərində yer tutan yazılarda öz əksini tapır. Bu cəhətdən Rusiyə Təhsil Akademiyasının "Xəbərlər"ində çap edilən və əsərlərinin XIV cildinə daxil edilən məqaləsi müasir təfəkkür tərzinə məlik əlim düşüncəsinin nəticəsi kimi qiymətləndirilir. Bu yazının pəradikməsinin əsasını Azərbaycan təhsilinin inkişaf strətegiyasını müəyyənləşdirən Heydər Əliyev düşüncəsinin şüurlarda intibah yəradan istiqamətverici ideya kimi qəbul edilməsi təşkil edir.

"Bu gün dünyəda belə bir tendensiya var: qloballaşmış cəmiyyət formalaşdırmaq. Bunu isə əlimin, təhsilin gələcək uğurları və insanların təfəkkürünün ycniləşməsi hesabına nəil olmaq olar" (H.Əliyev). Bu ideyanın tələlin etdiyinə uyğun H.Əhmədov müasir təhsil sistemində qloballaşma prizmasından yanaşır, bünə dünya miqyasında təhsilə verilən tələb kimi yanaşır, onun məhiyyəti və məzmununu açır, həyatə keçirilməsi yolları haqqında öz mülahizələrini irəli sürür.

Akademik Hüseyn Əhmədov öz tədqiqat xarakterli yazılarında dütmədi olaraq, təhsilin dövrün tələbinə uyğun yeni nəzəri problemlərinin aşdırılmasına yer verməklə yanaşı məktəb və pədaqoji fikir tariximizin apərici tədqiqətçisi olduğunu də unutmur. Alimin əsərləri külliyyətinin bu cildlərinə daxil etdiyi məqələlərin əksəriyyətinin bu səpgidə olması, özünün tədqiqat istiqamətinə sədiqliyini bir dəfə təsdiq edir. Kütəbə daxil edilmiş tarixi səpgili məqələlərdə səhbət gedən məktəblərin bir qəyde olaraq yərləşdiyi şəhər, kənd və rayonların coğrafi şəraiti və təbiəti nəzərdən keçirilir. Nəticədə həmin yerlərdə məarif müəssisələrinin yəranması təsədüfi deyil, qənunəuyğun bir hədisə kimi əsələndirilir. Həminlərin məktəblərinin fəaliyyəti ilə XIX əsərdə Azərbaycanəda baş verən müterəqqi məarifçilik hərəkatı müqayisəli təhlil edilir. Bu müterəqqi hədisənin milli-mədəni və sosial-siyasi məhiyyəti və inkişaf xüsusiyyətləri ilə bağli əlim-nəzəri fikirlər rəaləşdırılır. Bu dövrdə Azərbaycan məarifçilərinin qədn hüquqları və təhsilinə xüsusi fikir vermələri və qız məktəblərinin açılması məsələləri məktəb şəbəkələrinin genişləndirilməsi fonunda şərh edilir.

H.Əhmədovun tədqiqatlarında mübüm istiqamətlərdən biri də, XIX əsr Azərbaycan məarifçilik hərəkatının qəbaqıl nümayəndələrinin pədaqoji fikir tarixində rolunu müəyyənləşdirməsi, onların ideyalarının məktəb təhsilinin inkişafında təsir gücünə aydınlıq gətirməsi və müasir dövrdə təhsilin yeniləşməsi prosesinin bəmin demokratik ideyələrdən qaynaqlandığını aşdırmasıdır.

Bunula yanaşı H.Əhmədovun bu cildlərdə daxil etdiyi məqələlərdə digər xələqlərin də pədaqoji fikir tarixi nümayəndələrinin ideyalarının bəyənilməsini tədqiqat obyektinə çəvməsi, bunların Azərbaycanda məktəb və təhsilin inkişafına göstərdiyi təsir imkanlarını tədqiq etməsi xüsusi maraq doğurur. O, "Dünya pədaqoji əliminin korifiyi – Y. A. Komenskinin ideyaları və onun Azərbaycanəda yayılması yolları", "Məkərenko", "Suxomlinski" kimi məqələləri ilə özünün tədqiqatçılıq istiqamətinə sədiqliyini ifadə edir.

XIX əsrin II yarısı və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan məktəb təhsili və pədaqoji fikrində özünü göstərən intibahın böyük rus pədaqoji K.D.Üşinskinin pədaqoji ideyaları ilə müqayisəli təhlili Hüseyn Əhmədova məxsus yəradatçılıq təfəkkürünün məhsuludur. K.D.Üşinskinin "Vətən dili" dərşliyinin təsiri ilə Azərbaycan məktəbliləri üçün səvətü üsulla Şərqdə ilk olaraq "Anə dili" ("Vətən dili") kitabı yazmış A.O.Çəmyəyevski və M.Ə.Eləxənovun pədaqoji metodik fəaliyyətinə tədqiq etdikdən sonra müəllif bu ənənələri davam etdirən Azərbaycan məarifçilərinədən Rəşid bəy Əfəndiyevin "Bəsirətül-ətval", "Uşaq

bağçası" dərşliklərinin təhlili nəticəsində belə qənaəta gəlir ki, həmin dərşliklər K.D.Üşinskinin "Vətən dili" və "Uşaq ələmi" dərşliklərinin təsiri ilə yazılmışdır. Tədqiqatçı əlim fikrini əsaslandırmaq üçün "K.D. Üşinskinin "Vətən dili"nin tədrisi üçün rəhbərlik" adlı metodik göstərişi ilə Rəşid bəy Əfəndiyevin "Səs üsulu ilə savad öyrətməkdən ötürü metodik göstəriş, müəllimlər üçün rəhbər və s." adlı yazısının müqayisəli təhlilini verir.

H.Əhmədovun "Səçilmiş pədaqoji əsərlər" seriyasının davamı olaraq çapdan çıxmış XIII və XIV cildlərinə daxil edilən publisistik və əlim tədqiqat xarakterli məqələlər, kitablara yazdığı raylər onu yorulmaq bilməyən, daima gənclik şəvqü ilə çalışan, özünəməxsus tədqiqatçılıq manerəsində malik pəşəkar əlim kimi səciyyələndirilməyə əsas verir.

Плоды труда или профессионализм

Резюме

Статья посвящена XIII и XIV томам "Сборника статей" академика Гусейна Ахмедова.

The benefit of labour or professionalism

Summary

The article is devoted to the XIII & XIV volumes of academicians's "collection of articles".